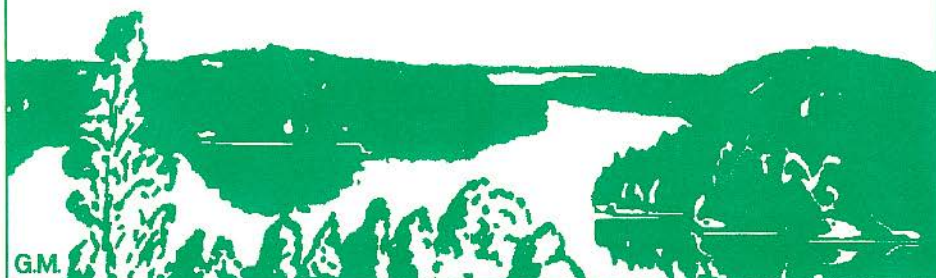
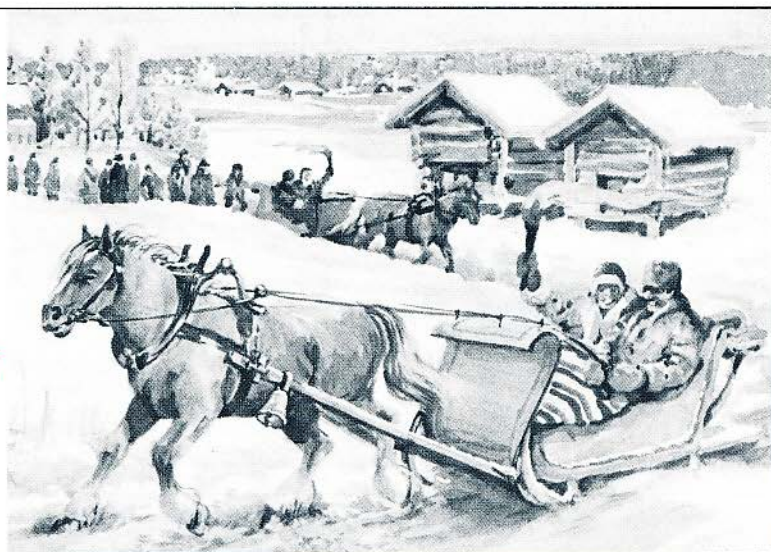

BOTVIDSBYGDEN

NR 3 1996

Redaktionen
önskar
alla sina
läsare en
GOD HELG
och ett
GOTT NYTT
ÅR
1997

JULOTTAN är ett minne av att vi på medeltiden firade tre mässor på juldagen, därav en vid midnatt. I Sverige hölls julottan tidigare ofta vid fyra- eller femtiden på morgonen. I de tidigare danska landskapen hade ottan avskaffats 1555 och återinfördes där succesivt, på sina håll först på 1900-talet. I vår tid har julottans religiösa funktion i stor utsträckning övertagits av julaftonens julfön. Du kan läsa mer om julottan på sidan 6.

NYA MEDLEMMAR 1996

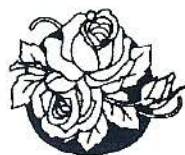
VUXNA

Andersson Elsie	Tullinge
Carlsson Björn	Västerhaninge
Carlsson Rolf	Bandhagen
Caroll Barbro	Skärholmen
Hinnas Rulle	Grödinge
Irlander Mia	Huddinge
Larsson Ingrid	Huddinge
Schlichtherle Laszlo	Tullinge
Schlichtherle Martha	Stockholm
Selin Eva-Marie	Tullinge

BARN & UNGDOM

Blomqvist Moa	Tullinge
Dalsmyr Malin	Tullinge
Danforth Sofia	Tullinge
Danilda Sandra	Tullinge
Gauffin Andreas	Tumba
Lindén Annika	Tullinge
Nilsson Linda	Tullinge
Westerberg Martin	Tullinge

Ni hälas alla välkomna i Gillet!

GRATTIS!

ALLA SOM FYLLER ÅR UNDER 1997

50 år	17/2	Granqvist Bo
	15/5	Romlin Inger
60 år	9/2	Jansson Gun-Britt
	6/6	Karsbrink Elsie
	9/6	Löfveberg Anita
	13/7	Sahl Siv
70 år	4/1	Lundström Berndt
	9/7	Avelin Gunnar
	21/7	Andersson Sigge
	8/10	Larsson Brita
	8/10	Körvell Per-Arnold
	16/11	Eriksson Arne
	12/12	Szynkier Kristina
75 år	26/5	Johansson Kristina
	24/8	Sandin Eva
	14/11	Stenbäck Lennart
85 år	4/12	Lindström Harry
90 år	9/4	Lindström Margit

BOTVIDSBYGDEN

TIDSKRIFT FÖR BOTKYRKA HEMBYGDSGILLES MEDLEMMAR

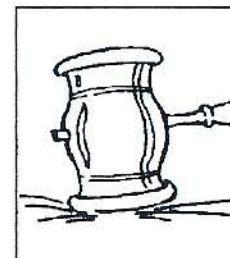
ANSVARIG UTGIVARE: Ingrid Avelin 08-771 15 12

REDAKTION: Arne Mattsson, 08-530 371 16, Sune Wehlin, 08-778 16 55

Sista manusdag för bidrag till nr 1 1997 är den 6 mars 1997

INGRID AVELIN, ORDFÖRANDE

Året 1996 drar sig mot sitt slut

HÖSTEN HAR VÄDERMÄSSIGT varit omväxlande med relativt kall början men en mild november och december.

Tyvärr infann sig inte den rätta julstämningen den 8 december, d.v.s andra söndagen i Advent, då vi hade vår Julmarknad. Snön "lyste" med sin frånvaro. Det gjorde däremot inte alla Ni som hjälpte till såväl före, under som efter julmarknaden. Ett stort och varmt tack till alla Er som bidragit med att baka eller tillverka tombolavinster och alster till försäljning.

På Logen gladdde oss våra spelmän med låtspel. Slöjdare och hantverkare arbetade under dagen och tillverkade många fina saker. I köket arbetades febrilt för att kunna erbjuda kaffe och kakor. Tack vare allas insatser kan vi genomföra våra arrangemang.

I början av december hade barn och juniorer sin avslutning, sedvanligt med dans tillsammans med föräldrar och syskon, julbock, saft, kaffe, kakor samt luciatåg. Tack alla föräldrar som hjälpte oss att städa efteråt.

Dans & Musikkommittén har anordnat en gammeldanskurs för nybörjare på tisdags-

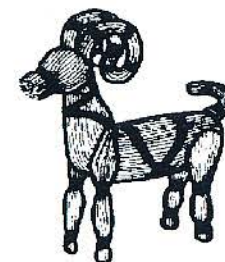
kvällar och den fortsätter under våren -97. Fint initiativ.

Gillet har också anordnat guidad visning av den stora vikingautställningen i Tumba. Efteråt samlades ett 30-tal medlemmar på Trädgårdstorp för "eftersnack" och för att avnjuta kaffe och "vikingakaka".

Med spänning ser vi nu fram emot 1997 då vi kanske också kan börja utbyggnaden av Logen.

Ett stort tack till alla för allt arbete under det gångna året, och väl mött till nya tag inför 1997 med "många nya friska idéer".

Till sist önskas alla God Jul och Gott Nytt År!

BILDER TILL "ORD OCH BILD"

En vädjan från Ingrid Engström som samlar bilder och med hjälp av dessa beskriver så mycket som möjligt av vad som händer i Gillet. Det kan t.ex vara foton från fester, arbetsverksamhet, dansuppvisningar eller utfärder m.m.

Tag gärna kontakt med Ingrid per tel. 08-91 10 92 eller sänd bilderna till Eklångsvägen 10, 120 51 Årsta, med notering om var och när de är tagna, och av vem.

UTSTÄLLNINGEN OM

VIKINGAR

TEXT: Lars-Erik Hultman

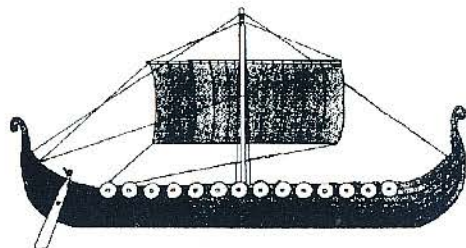
SÖNDAGEN DEN 27 oktober deltog c:a 50 medlemmar från Botkyrka Hembygdsförening i en guidad visning av utställningen i Alfa Laval's lokaler i Tumba. Vi delades upp i två ungefär lika stora grupper och åtminstone den grupp jag kom att tillhöra fick en mycket utförlig och intressant beskrivning av hur man tror att det var att leva på vikingatiden i främst nuvarande Sverige och för den delen även övriga Norden. Jag skall försöka att i korthet återge vad vi fick höra under rundvandringen i utställningslokalen.

Hemmavid

Vid en monter visades en rekonstruktion av en fornfyndplats från norra Uppland med byggnader för människor och boskap. Husen var av trä och taken av torv eller möjligen halm. I samband med visningen av denna boplatz fick vi veta att flertalet av befolkningen inte deltog i härnadsstyg till främmande länder. Intill denna modell av boplatz kunde vi även se hur området ser ut i våra dagar. Vikingatidens kvinnor hade efter dåtida förhållanden en stark ställning beroende bl.a på att männen var borta hemifrån långa tider och då måste de av praktiska skäl ha rätt att fatta viktiga beslut.

Runor och drakar

Vikingarna lämnade för eftervärlden spår efter sig i form av runskrift som höggs in i sten. Det ursprungliga runalfabetet bestod av 24 tecken. Längre fram i tiden reducerades detta antal till 16 tecken, vilket har medfört att runskriften kan vara svårare att tyda. Finns det ett kors på en runsten kan man med säkerhet fastslå att den är från tiden omkring eller efter kristendomens införande i Sverige. Vikingatiden anses ha omfattat tiden från slutet av 700-talet till cirka slutet av 1000-talet.

Gudarna, naturen och vägen till dödsriket

Liksom grekerna och romarna hade även folket i Norden sina gudar. Därmed är vi inne på asalären. Den främste av gudarna var den vise Oden som fått "betala" för sin vishet med att lämna sitt ena öga i pant. Som "rapportörer" hade han två korpar, Hugin och Munin. Hans färdmedel var den åttafotade hästen Sleipner. Tor var en av Odens söner och han var krigsguden. När det blixtrade och åskade trodde dåtidens människor att Tor var ute och åkte med sin vagn på himlavalvet.

Andra gudar var fruktsamhetens gud, Frej eller Frö och Freja, skönhetsens gudinna. Offer till gudarna i form av djur, kanske ibland även av människor (oftast trälar) förekommer. Vilken gud det gällde berodde på om man t.ex. ville ha god skörd eller krigslycka. Vikingarna föreställde sig att efter döden kom man antingen till Valhall eller Hel (dödsriket). Det berodde på hur man levde och hur man dött. Ärorikast var att dö på slagfältet och mest förnedrande var att dö i sin säng, den s.k. "sotdöden" och då fanns risk att man hamnade hos Hel. Ättestupan var nog en lösning då slutet närmade sig. Så småningom fanns det dock vissa möjligheter att få komma till Valhall, dock inte för alla. I samband med begravningen såg man till att den döde fick tillräckligt med föda, redskap m.m. för färden till dödsriket och Valhall.

Färder

Vikingarnas färder kan nog betraktas både som rena plundringstyg och mer fredliga

handelsfärder. Befolkningen i Mälardalsområdet och utmed östkusten for oftast österut mot de baltiska staterna och vidare på de stora ryska floderna Dnepr, Don och Volga. En förklaring till att vikingarna kunde ta sig fram relativt lätt på floderna var att deras skepp ej var särskilt djupgående. Vidare tycks skeppen ha varit tämligen lätta att transportera landvägen mellan två floder. De svenska vikingarna färdades bl.a. till Svarta Havet och ned till Miklagård (Konstantinopel) eller som staden nu heter, Istanbul. I slutet av 1980-talet gjordes i forskningssyfte en färd med en avbild av ett vikingaskepp benämnd "Krampmacken". Därvid kom man underfund med att det inte var så svårt som man hade föreställt sig att förflytta sig landvägen där lämpliga vattendrag saknades.

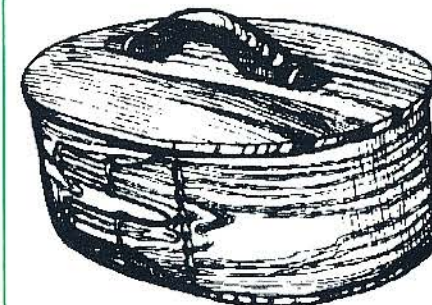
De norska och danska vikingarna for däremot oftast västerut till de brittiska öarna och längs med Nordsjökusten. Kyrkor plundrades på sina dyrbara föremål. En del norska vikingar utvandrade till Island och därifrån gjordes även upptäcktsresor till Grönland och Vinland (nuvarande New Foundland).

Staden

En typisk stad för denna tid, d.v.s. vid 800-1000-talen, var Birka på ön Björkö i Mälaren. Här sammanstrålade flera handelsvägar i både nordsydlig och östvästlig riktning. Staden tycks ha haft c:a 2000 innevånare, men vid marknader torde bortåt 10.000 personer ha kunnat rymmas där. I montern visades hur husen låg tätt utmed hamnen i en halvcirkel. "Gatorna" hade beläggning i form av trästockar tätt intill varandra. Till Birka kom ju också missionären Ansgar för att försöka omvända dåtidens vilda "huliganer" till kristendomen.

Vår rundvandring i utställningslokalen tog c:a en timma. Därefter fanns möjlighet att på egen hand titta mer i detalj på de olika avsnitten av utställningen. Intressant information lämnades bl.a. vid flera dataskärmar. Inger och jag utnyttjade detta vid ett förnyat besök. Som en trevlig avslutning föreslog nå-

gon gillare, att de som hade tid kunde samlas på Trädgårdstorp för att som avslutning dricka kaffe. Ett stort tack för idén med ett gemensamt besök på utställningen Vikingar.

SVEPKURS

Lördagen den 9 och söndagen den 10 november så var vi 9 st som var på svepkurs i Falkbergsskolans slöjdsal. Vi var 5 st damer och 4 st herrar som under Hans Jägares ledning skulle lära oss att göra svepaskar, brödfat eller något annat i den stilen. Kursen startade kl. 10 och var beräknad att vara avslutad kl. 16 båda dagarna.

Efter en stunds genomgång av material och utrustning så var det klart att sätta igång och tillverka var sin sak. Det är ju ett ganska ömtåligt material som man har att hantera, men under Hans utomordentliga ledning och den fina utrustning som var till förfogande, plus det stora intresse och glada humör bland oss elever, så kunde var och en uppvisa ett egenhändigt tillverkat hantverk.

En del kanske lyckades bättre än andra, men Hans gav oss alla godkänt, och ingen behövde bli kvarstannande. AE

VÅRA FESTSEDER

JULOTTAN

Källa: Årets fester, Albert Eskeröd

JULOTTEFÄRDEN har väl alltid varit fylld av särskild stämning och alltiämt försöker väl många fara till julottan på det gamla sättet med släde och klingande bjällror. Julen som ljusets fest märktes särskilt i gammal tid, då man fick stiga upp före dager och åka till kyrkan med bloss. På kyrkbacken kastades alla blossen i en enda stor hög, där gubbarna värmdes sig en smula, sedan hästarna satts i stall. Det kunde väl också hända, att man smakade på varandras julbrännvin, innan man gick in i kyrkan.

Om julottan var kyrkan fylld av levande ljus, i senare tid också julgran. Så är det ju ännu. Likaså lever nog ännu på många håll seden att ha levande ljus brinnande i alla fönster, när människorna förbi till julottan. I flera hem var detta en så fast regel att någon alltid måste stanna hemma för att släcka ljusen och sedan tända dem i rätt tid tills julottesbesökarna för hem igen.

Färden hem från julottan har över hela vårt land blivit en vild kappkörning, motiverad av en alltid närvarande lust att tävla, men också av tron, att den som först hem skulle få först inbärgat under kommande år. Husbönderna smög sig därför ut ur kyrkan så tidigt som möjligt för att spänna för och prästerna har fört en lång och ganska hopplös kamp mot denna sed, som naturligtvis för dem telt sig som en osed. Det berättas många dråpliga historier om denna kappkörning, om bonden som tappade sin gumma på isen men fortsatte ensam för att vinna, om han som kom först hem men glömde att taga suppen på julbordet och därför förlorade.

En bland de dråpligaste är en berättelse från Närke om en soldat, vars enda dragare var en gammal stut. Att hans julotteresa blev hänad av de hästägande bönderna var ju klart, och han beslöt att vinna kapplöpningen hem. Så värst mycken säd att bärga hade han ju inte, så det motivet vägde inte så starkt. Han smög sig ut ur kyrkan före alla andra. Så tog han av alla böndernas skaklar och lade dem i en stor hög på kyrkbacken. Och sen spände han för sin gamla stut och gav sig hemåt. Det var djup snö. Vägen var smalt plogad och svår att köra om på. Men för säkerhets skull högg han en kraftig gran och lade tvärs över släden. Det blev väl lite olustigt och lite svordomar bland bönderna, innan var och en fått tag i sina skaklar och

kunde sätta av hemåt. Det blev inte mindre svuret, då man hann upp soldaten och hans stut men omöjligt kunde komma förbi. Soldaten vann en ganska lätt seger med sin stut. Att segern inte var alldeles hederlig, bekymrade honom säkert föga. Han hade lyckats kväsa skrytsamma bönder.

När man kom hem från julottan i gammal tid, då det fanns julhalm på golvet, skulle man ofta vila en stund efter den tidiga ottan. Detta kallades ibland att "sova liggsäd" och om man sov länge skulle det således bli kraftig säd nästa år. Sen förflöt juldagen i stillhet såsom en stor helgdag skulle göra. ■

SAXAT UR SÖRMLANDSBYGDEN 1969

Glimtar från 1880-talets Sörmland

av Matts Essén

Jag växte upp under en tid, som i många avseenden var kärevar och annorlunda än vår, både i fråga om ekonomi och moral, kyrka och stat. Det var ett svalg befäst mellan arbetsgivare och arbetare, mellan föräldrar och barn, vilka ofta var strängt hållna. Ett exempel: En pojke i en familj slog en dag ut ett glas dricka vid middagen. Straffet blev att han fick gå från bordet och ej fick mer mat den dagen. Folk var rädda för att komma in på sjukhus. "Jag vill hellre dö hemma", hörde jag någon säga. Var de gamla ensamma, riskerade de att komma på fattighuset. Ofta sökte dock barnen - om de hade sådana - ordna så att föräldrarna fick bo kvar i något krypin, "sattes på undantag".

Mitt fädernehem, Tomastorp, var en liten sörmländsk herrgård. Den var byggd 1874, "utan alla moderna bekvämligheter". I stall och ladugård fanns 2 par hästar och 2 par oxar, ett 20-tal kor, får, höns och grisar, en lagårdskatt och en vallhund. Naturligtvis fanns det många byggnader. Utom bostadshuset, bl.a. stort utomhusdass, smedja och snickerbod. För eldfarans skull låg de bågsestnämnda en bit avsides. Det var gott om folk. Rättare, kusk, lagårdskar, ett par kördrängar samt smeden, som också var trädgårdsmästare. Dessutom ett par torpare som nästan dagligen gjorde dagsverken. De bodde 10 minuters väg hemifrån och hade små åkerlappar, som de fick pyssla med mest på sena kvällstimmar. Statarna hade ett rum och kök. Åtminstone på vintern bodde ofta hela familjen i köket. Deras lön var efter nutida förhållanden minimal, men de hade fri bostad och vedbrand, potatisland och stia för grisen. I staten ingick en halvtunna sill, säd och örter samt mjölk, en eller flera kannor per dag, beroende på familjens storlek. Hustrurna fick ofta extra arbete med mjölk-

ningen, som visserligen gav litet extra inkomst, men var betungande. De måste börja klockan 5, ty klockan 7 gick mjölkskjutsen till Ås, en halvmil hemifrån. Vi hade ej telefon, så kontakten med "stora världen" sköttes av mjölkbudet. Tre dar i veckan hade han med postväskan, och tre dar kom den åter. Särskilt spännande var det på tisdagen, då väskan innehöll posten för tre dagar. Statarnas tidningar (det var få som hade någon) kom i samma väska. En hade Eskilstuna-Kuriren, som ansågs vara mycket radikal, avskyddes av herrarna, medan min mor gärna smygläste den.

Vår familj bestod av herrn och frun, fyra barn, en guvernant och fyra jungfrur (köksan, husjungfrun, barnpigan och mjölkpiggen). De staddes för ett år åt gången, vanligen i juni månad. Vid uppgörelsen fick de 5 kronor i städja, men var då bundna för hela året. Om en dräng eller piga avvek från sin plats före årets slut, kunde de efterlysas från predikstolen och hämtas av länsman. Lönen var omkring 80 kronor per år, dessutom ett par kängor och ett klädningstyg. Mjölkpigens arbete började redan klockan 5. Husjungfrun började sitt klockan 7 med att lägga in ved i kakelugnarna, borsta skor, fylla lamporna med fotogen, duka frukosten. Efter den var det att diska. På spisen, som brann mest hela dagen, stod alltid en kastrull med diskvatten. Diskbänken var av trä, enda diskmedlet var såpa. Allt ätbart avfall samlades i en hink åt grisen. Det övriga tömdes i en lår utanför köksdörren.

Hade någon av jungfrurna en ledig stund, satte hon sig i vävstolen. En eller två vävar var alltid igång. Materialet var lin eller ull från fåren. Ej minst ullen krävde mycket förarbete. Våra pojkkostymer var hemvävda, men det färdiga tyget sändes till Holmens bruk i Norrköping för att stampas och färgas. När jag sändes till läroverket i Nyköping, fick jag med minst 12 par grå, grova yllestrumpor. De flesta hade min mor stickat. Hon var flitig att sticka. T.o.m. när hon tog en långpromenad, slickade hon samtidigt. ■

GOTT NYTT ÅR 1997

Medlemsavgifterna 1997

Nu är det dags att betala in medlemsavgiften för 1997!

FOLKDANSARE:

Seniorer och juniorer anslutna till

Sv.Ungdomsringen betalar:

Fr.o.m 25 år (seniorer) 215:-

T.o.m 25 år (juniorer) 175:-

(Årsavgiften till Gillet är inkluderat i ovanstående avgifter)

ÖVRIGA:

Årsavgift till Gillet 75:-

Bäst betalar Du på bifogat inbet.kort till Pg 925 34-7. Glöm inte att ange avsändare (detta är VIKTIGT, det är för DIN egen skull) och meddela om du flyttat.

För juniorer är det viktigt att tala om barnets namn. Många förväxlingar har skett då föräldrar enbart skriver sitt namn.

Alla som i GOD TID - FÖRE 19 MARS betalar sin avgift, hjälper mej mycket.

Arne Mattsson - medlemskassör.

Hembygdskommittén funderar...

Gillet har fått ett antal vävstolar under årens gång. Vi tänkte tillsammans med slöjdskommittén sätta upp dem på Högbrink (efter nyår) för att väva till Gillet och oss själva. Vad vi kan sätta upp beror på vävstolarnas kondition och Ditt intresse! Tala om ifall Du vill vara med. Ett villkor är att allt måste vara nerklippt före midssommar.

En idé till Hembygdsdagen -97, är att vi gör en "Kökstombola" med smörknivar, slevor, vispar, underlägg, grytlappar, förkläden m.m.

Du som kan, börja slöjda nu.

Har Du funderingar över detta, kontakta Ingegerd Lindström, tel 08-778 08 49.

Januari

DÅ BÖRJAR VI DANSA

Månd 13/1 Barngruppen kl. 18.15

Torsd 16/1 Folkdans sen. kl. 19.30

Onsd 15/1 Folkdans jun. kl. 18.00

OCH SPELA

Sönd 19/1 Spelmanslaget kl. 18.30

17/1 Sista manusdag för InfoBladet 1/97

27/1 Vi tänkte träffas för att göra en utvärdering av Julmarknaden. Du som är intresserad är välkommen till Trädgårdstorp kl. 19.45.

Februari

2/2 Spelmanslaget inbjuder till dansträff för alla intresserade kl. 18.30. Medtag kaffekorg.

15/2 mellan kl. 10-16, kommer Viveka Linderström till oss på Trädgårdstorp och berättar om huvudbonader till mans- och kvinnodräkter. Du som tycker det låter intressant, ta med din dräkt och kom (glöm inte huvudbonaden).

TACK

Hjärtligt tack för all uppvaktning på våra födelsedagar!

Karin och Kjell

Hjärtligt tack för uppvaktningen på min 60-årsdag.

Bror Årbo